Kogemustega Usaldusisiku Programm (KUP)

Programmi lühitutvustus noortele, peredele ja spetsialistidele

Mis on KUP?

Kogemustega Usaldusisiku Programm (KUP) on MTÜ Sa Suudad toetusprogramm 10–18-aastastele noortele, vajadusel ka veidi vanematele. Programmi keskmes on püsiv ja usalduslik suhe noore ja kogemustega usaldusisiku vahel. Usaldusisik on selleks rolliks spetsiaalselt ette valmistatud täiskasvanu.
Me lähtume sellest, et paljude noorte jaoks ei ole esmane vajadus järjekordne teenus, vaid üks usaldusväärne täiskasvanu, kes on järjepidevalt olemas, ei jäta noort raskel hetkel tema murega üksi ega lähtu karistamisest või hinnangutest. KUP ei asenda teisi teenuseid, vaid aitab noorel vajadusel nendeni jõuda ja seal püsida.

Kellele programm on mõeldud?

Noortele, kellel esineb või on esinenud riskikäitumist ja kes vajavad lisatuge lisaks tavapärastele teenustele. Noorel võib olla raskusi koolis käimisega, keerulised peresuhted, vaimse tervise mured või kokkupuude õigussüsteemiga. Sageli on tal varasemaid kogemusi, mille tõttu on usaldus täiskasvanute ja abisüsteemide vastu murenenud.

Noor ei pea olema valmis teraapiaks ega sügavaks eneseanalüüsiks. Piisab **valmisolekust suhelda ja suhet luua**, isegi kui see on alguses ebakindel. **Osalemine on vabatahtlik.**

Kes on kogemustega usaldusisik?

Usaldusisik on täisealine inimene, kellel on endal riskikäitumise kogemus ja kes on oma loo läbi töötanud. Tema lugu aitab noorel tunda, et ta ei ole oma olukorras üksi, ning annab lootust, et muutus on võimalik.

- **Väljaõpe.** Usaldusisik on läbinud kogemusnõustaja koolituse, muid teemapõhiseid koolitusi (nt motoveeriv intervjueerimine, traumateadlikkus jm) ja praktika ning andmekaitsealase väljaõppe.
- **Taustakontroll.** Enne alustamist toimub sobivusintervjuu ja taustakontroll. Karistusregistri väljavõte kontrollitakse vähemalt kord aastas.
- **Pidev tugi.** Igal usaldusisikul on oma mentor. Lisaks toimuvad igakuised kovisioonid ja kord kvartalis grupisupervisioon. Nii ei ole usaldusisik keeruliste olukordadega kunagi üksi.

Kuidas see käib?

1. **Suunamine.** Noor jõuab programmi tavaliselt koostööpartneri kaudu (nt kohalik omavalitsus, kool, spetsialist) või muul kokkulepitud viisil. Täidetakse ankeet ja programmi koordinaator võtab suunajaga ühendust.
2. **Sobitamine.** Programmi meeskond otsib noorele sobiva usaldusisiku, arvestades noore vajadusi, soove ja eelistusi. Tavaliselt pakutakse noorele 2–3 eelvalikut.
3. **Tutvumiskohtumine.** Kohtuvad noor, usaldusisik, mentor ning vajadusel lapsevanem või mõni muu noort toetav täiskasvanu. Arutatakse ootusi ja piire. Kui noor ütleb „ei", on tema otsus määrav ja otsitakse uus sobivus.

4. **Kokkulepped.** Kui noor otsustab programmis osaleda, allkirjastavad noor ja tema seaduslik esindaja nõusoleku programmis osalemiseks. Esimestel kohtumistel lepitakse kokku kohtumiste sagedus ja vorm ning räägitakse läbi konfidentsiaalsuse piirid.
5. **Koostöö.** Koostöö kestab tavaliselt 12–18 kuud, vajadusel paindlikult. Kohtumiste sisu ei ole ette kirjutatud: see võib olla vestlus, ühine tegevus või eesmärkide seadmine. Usaldusisik ei sunni noort muutuma, vaid loob tingimused, kus muutus saab tekkida.
6. **Lõpetamine ja järelkontakt.** Koostöö lõpetatakse teadlikult ja ettevalmistatult, koos õpitu ja muutuste sõnastamisega. Vajadusel toimub järelkontakt 6 ja 12 kuu möödudes.

Mida oodata ja mida mitte?

Mida KUP pakub	Mida KUP ei ole
• Üks kindel täiskasvanu, kellega kohtute regulaarselt (tavaliselt kord nädalas või üle nädala). • Kohtumised noorele sobivas ja turvalises kohas, sageli koos mõne tegevusega. • Kuulamine ja toetus ilma hinnangute ja hukkamõistuta. • Abi eesmärkide seadmisel ja nende poole liikumisel noore enda tempos. • Järjepidevus ka tagasilöökide ja keeruliste perioodide ajal. • Tugi suhete hoidmisel pere, sõprade ja teiste toetavate täiskasvanutega. • Vajadusel abi mõistmisel, kelle poole veel pöörduda.	• Teraapia, rav, diagnoosimine ega ravimite soovitamine. • Sotsiaal-, lastekaitse- või tervishoiutöö asendamine. • Kriisiteenus ega ööpäevaringne kättesaadavus. • Ametlikud otsused noore hariduse, elukoha või pere kotha. • Lapsevanema, sõbra või „ainsa toe" roll. • Ülevaade suunajatele või seaduslikele esindajatele noore ja usaldusisiku vestluste sisust. • Kiireid lahendusi: muutus vajab aega ja usaldust.

Konfidentsiaalsus ja turvalisus

Usaldus on programmi alus. **See, mida noor usaldusisikuga räägib, jääb nende vahele.** Seda ei jagata vanemate, kooli ega teiste spetsialistidega. Usaldusisik võib oma tööd arutada mentori või supervisiooni raames, kuid ainult üldistatud kujul, ilma noort tuvastavate andmeteta.

Erand on olukord, kus noore või kellegi teise elu või tervis on ohus, noort väärkoheldakse või on seadusest tulenev teavitamiskohustus. Siis ei tegutse usaldusisik üksi, vaid teavitab programmi meeskonda, kes otsustab edasised sammud. Lapsevanemat või esindajat teavitatakse ohuolukordades ja siis, kui noor on kadunud. Nendest piiridest räägitakse noorega esimesel kohtumisel.

Andmed. Kohtumiste kohta tehakse turvalises keskkonnas (ELIIS) ainult lühikesi ja faktipõhiseid märkmeid. Usaldusisik näeb vaid temaga seotud noore andmeid. Noorel ja tema seaduslikul esindajal on õigus teada, milliseid andmeid kogutakse ja miks, ning õigus oma andmetega tutvuda, neid parandada või taotleda nende kustutamist. Pärast programmi lõppu andmed anonümiseeritakse.

Tagasiside ja mõju hindamine. Pärast igat kohtumist saab noor anda ELIISI kaudu kiiret tagasisidet. Lisaks täidetakse programmi alguses, keskel ja lõpus küsimustik. Eesmärk ei ole noort hinnata, vaid mõista, kas programm päriselt aitab. Tulemusi analüüsib sõltumatu analüütik koondkujul ja anonüümselt, nii et üksikuid noori ei ole võimalik ära tunda.

Noorele

Hea teada, kui mõtled osalemise peale

- Sina otsustad, kas soovid osaleda. Sul on alati õigus öelda „ei".
- Sa ei pea kõigest kohe rääkima. Liigume Sinule sobivas tempos.
- Usaldusisik ei ole õpetaja, sotsiaaltöötaja ega terapeut. Usaldusisik on inimene, kes on ise raskusi kogenud. Oma kogemuse kaudu aitab ta sul ennast paremini mõista.
- Kohtuda saab kohas, mis on Sulle mugav ja turvaline.
- Sinu eesmärgid on Sinu omad. Usaldusisik aitab neid sõnastada ja nende poole liikuda, aga ei tee otsuseid Sinu eest.
- Mida te omavahel räägite, jääb teie vahele. Ainus erand on olukord, kus Sinu või kellegi teise elu või tervis on ohus.
- Sinu arvamus on oluline! Pärast kohtumisi saad anda tagasisidet: mis sobis, mis mitte. Nii saame programmi paremaks teha.

Lapsevanemale või seaduslikule esindajale

Kuidas programm teie perega kokku puutub

- Teid kaasatakse soovi ja vajaduse korral tutvumiskohtumisele ja seadusliku esindajana allkirjastate koos noorega lepingu.
- Usaldusisik ei asenda lapsevanemat. Tema roll on olla noorele lisaks toetav täiskasvanu.
- Vestluste sisu avaldata. See võib tunduda keeruline, kuid just usaldus on see, mis noort toetab.
- Teid teavitatakse, kui noore elu või tervis on ohus või kui noor on kadunud.
- Programm toetab ka noore suhteid pere ja lähedastega, mitte ei asenda neid.
- Küsimuste korral saate pöörduda programmi koordinaatori poole.

Spetsialistile

Suunamine ja koostöö

- Suunamiseks täidetakse ankeet ning koordinaator võtab teiega ühendust. Palume jagada infot, mis aitab hinnata noore valmisolekut, vajadusi, programmi sobivust ja võimalikke riske.
- KUP sobib täiendavaks toeks noorele, kellel on raske tavapärastes teenustes püsida või kelle senine abi on jäänud katkendlikuks.

- KUP ei ole õige tugi olukorras, kus noor vajab kohest ravi või kriisiabi (nt akuutne psühhoos või vahetu suitsiidioht). Programmil ei ole täna võimekust toetada ka noort, kes on toime pannud raske kuriteo.
- Koostöö ja infovahetus käib programmi koordinaatori kaudu, kokkulepitud piirides ja noore huvidest lähtudes. Usaldusisik ise noore kohta infot ei jaga.
- Usaldusisik võib kokkuleppel toetada noort võrgustikukohtumistel osalemisel. Ta ei võta üle spetsialistide rolle.
- Kui noor vajab lisaks muud abi (nt psühholoog, sõltuvusnõustamine, kriisiabi), aitab programm tema suunamisel. Kohtumised usaldusisikuga võivad seejuures jätkuda.
- Programmi lõpus palume suunajatelt tagasisidet noore arengu ja koostöö kohta.

Kontakt

MTÜ Sa Suudad | sasuudad.ee

Anna-Liisa Tumala
KUP programmi koordinaator
anna-liisa@sasuudad.ee
56652451

Programm on pilootfaasis ja seda arendatakse osalejate kogemuste ja tagasiside põhjal.